

OECONOMUS
GAZDASÁGKUTATÓ
ALAPÍTVÁNY

OECONOMUS ELEMZÉSEK

DEMOGRÁFIAI KÖRKÉP MAGYARORSZÁGON

Ebben a cikkben az elmúlt három év demográfiai folyamatai kerülnek bemutatásra. A különböző családpolitikai intézkedések jelentős sikereket tudtak felmutatni az elmúlt években, ugyanakkor a demográfiai fordulatra, amelyre magyar társadalomnak egyre nagyobb szüksége van egyelőre nem sikerült elérni. A helyzetet nehezíti, hogy 2020-ban a COVID-19 miatti pandémia, majd pedig 2022-ben az orosz-ukrán háború egyre bizonytalanabbá tette a családok jövőjét. Az írásban felhasznált adatok és információk elsősorban a KSH-tól származnak.

2022. november

Demográfiai körkép Magyarországon

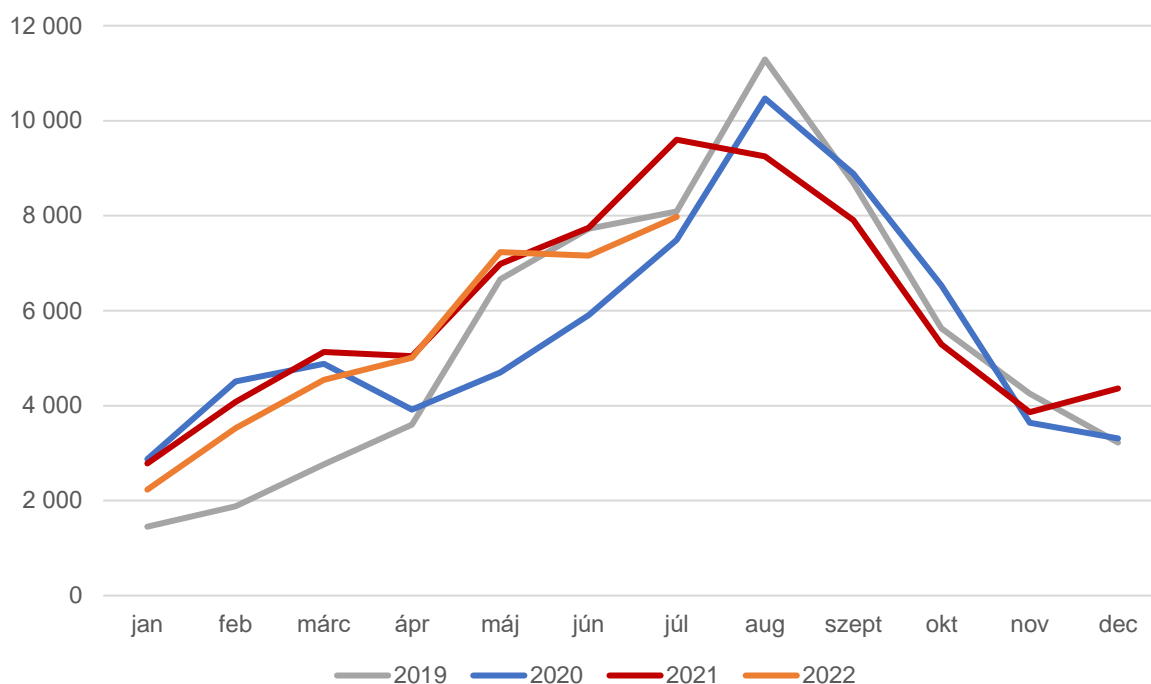
Flór Nándor László

A magyar népesség az 1980-as évek óta természetes fogyásban van. Alig egy évtized leforgása alatt a termékenységi arányszám a 2011-es 1,23-as mélypontról 2021-re 1,59-re emelkedett, amely a 2002-es évi 1,3-as értékhez képest is jelentős fejlődésnek mondható. Ugyanakkor ez a fejlődés is még messze elmarad a 2,1-es reprodukciós értékhez képest, amely biztosítaná a magyar társadalom létszámának stagnálását. A hazai demográfiai negatív trendeket tovább rontotta a 2007-es gazdasági világválság, amely a későbbi években a születési számokra is rányomta a bélyeget. 2010 és 2020 között egy komplex, családtámogatási rendszer jött létre, amely a pandémiát megelőzően kezdte mutatni a demográfiai fordulat jeleit.

2020 tavaszán megjelenő COVID-19 vírus hatalmas gondokat okozott világszerte. Eltérően a gazdasági válságoktól, a járvány a gazdasági problémákon túlmenően komoly társadalmi károkat is okozott, amelynek hosszú távon akár sokkal komolyabb következményei is lehetnek a demográfia alakulására. A pandémia bekövetkezte előtt a demográfiai fordulatra utaló jeleket lehetett tapasztalni a magyar társadalmon belül, ugyanakkor a vírushelyzet okozta sokk jelentős mértékben megakaszthatta az induló folyamatokat. 2020-ban a születések száma növekedett, és a nyugati országokkal szemben hazánkban a párok gyermekvállalási kedvét érdemben nem befolyásolta a járványhelyzet. A 2022-es évben az orosz-ukrán háború tovagyűrűző gazdasági és társadalmi hatása, valamint a fokozódó inflációs környezet alapjaiban formálhatja át a demográfiai trendeket is, mivel rengeteg bizonytalanságot teremt.

Demográfiai helyzet Magyarországon

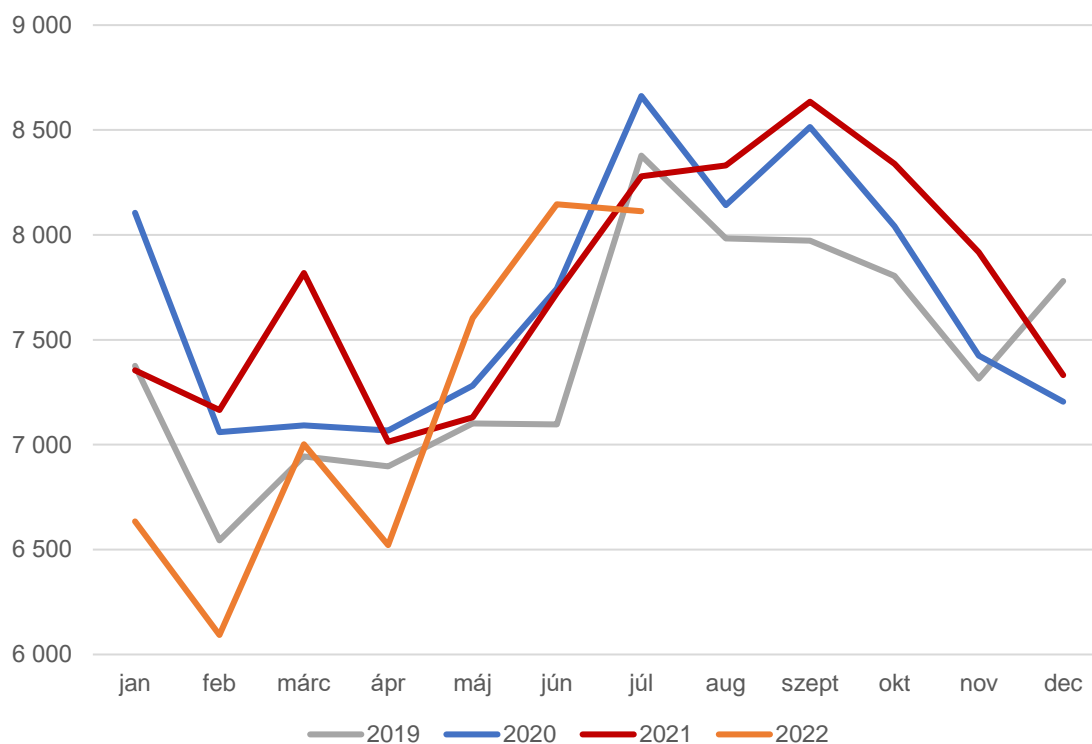
Évtizedek óta fogyatkozóban a magyar népesség, amelyben tényleges fordulat rövid távon még nem várható. A KSH adatai alapján 2022. január elsején Magyarország népessége 11 ezer fő híján 9,7 millió volt. A nyugati, fejlett országokkal összhangban hazánk lakosságára is jellemző, hogy öregszik. Jelenleg már 100 fiatalkorúra 141 időskorú ember jut, amely egy évvel korábban még 139-en állt. A magyar népesség az 1980-as évek 10,7 millió fős csúcsa óta lassan, és egyértelműen csökken.

1. ábra: Házasságkötések számának havi alakulása Magyarországon. Forrás: KSH

A házasság szerepe kiemelten fontos a gyermekvállalás vonatkozásában is. A házasságkötések száma azért is kiemelten fontos a demográfia vonatkozásában, mivel jellemzően az ilyen családmódban élő pároknál átlagosan magasabban alakul

a gyermekvállalás száma. A KSH adataiból jól látható, hogy a házasságban élő magyar párok átlagosan két gyermeket vállalnak életük során, addig a nem házasságban élőkénél ugyanezen érték alig 1,6-1,7 között alakul. Ennek alapján elmondható jelenleg még a házasságban élők is éppen csak a reprodukciós szintet közelítik meg. A demográfiai fordulat elérését ezért pozitívan támogatja a házasságkötések számának emelkedése. 2022 első hét hónapjában közel 37 700 házasságot kötöttek Magyarországon, amely ugyan kilenc százalékkal elmarad az előző év azonos időszakához képest, ugyanakkor több mint 17 százalékkal meghaladja a 2019-es értéket.

2. ábra: Élveszületések számának havi alakulása Magyarországon. Forrás: KSH

A magyarok közel 70 százaléka a koronavírus-járványtól függetlenül kitartott a gyermekvállalási tervei mellett, és érdemben nem befolyásolta a döntését. A New Era Genetics, egy meghatározó magyarországi genetikai szűréseket és tanácsadást végző szolgáltató 2020 szeptember végén egy független, online kutatás keretében vizsgálta a magyarok gyermekvállalási hajlandóságát a koronavírus-járvány kapcsán. A kérdőívet 2020 október végéig lehetett kitölteni, amelyet közel 1200 ember meg is tett, többségben nők és közel 70 százalékuk 26 és 35 év közötti volt. Szondy Réka, a

New Era Genetics kutatásának vezetőjének elmondása alapján a szigorú lezárások és korlátozó intézkedések közepette is csak alig a párok 12 százaléka vélekedett úgy, hogy pár hónappal elhalasztja a babavállalást, és csak a válaszadók alig 4 százaléka látta úgy, hogy egy évet vár a vállalással. Mindez annak fényében izgalmas, hogy a kutatásban résztvevő párok közel 90 százaléka a vírus megjelenése előtt már 1-2 éves időtávon fontolgatta a fészekrakást. Mindezek alapján az volt várható, hogy a 2021-es évben születendő gyermekszám alakulásában sem visszaesést, sem pedig növekedést nem fog okozni jelentős mértékben a koronavírus jelenléte. Összességében 2021-ben több mint 93 ezer újszülött látta meg élve a napvilágot, amely majdnem egy százalékkal magasabb a 2020-as évhez képest. 2022 első hét hónapjában összesen 50 115 élveszületés történt hazánkban, amely -4,5 százalékkal elmarad a 2021-es év azonos időszakához képest, és -0,4 százalékkal a 2019-es évhez viszonyítva.

A jelenlegi szinthez képest éves szinten 15-20 ezerrel több újszülöttel a népességfogyás megállítható lenne. A Magyar Nemzeti Bank 2022. májusában közzétett, 144 pontos javaslatcsomagjában fogalmazta meg azon intézkedéseket, amelyekkel megállítható lenne Magyarországon a népesség természetes fogyása. Az MNB kiemeli, hogy az egyik legsikeresebb családtámogatási elemet, a babaváró támogatást a 2022 év végéhez képest időben ki kellene tolni, illetve a feltételrendszeren is javasolt lenne enyhíteni. A magyar jegybank összesíti, hogy három gyermek esetén bőkezű, 54 millió forint összértékben kapnak állami pénzügyi támogatást a családok, ugyanakkor a gyermekvállalásuk átlagos kiadása eléri a 86 millió forintos összeget.

A családpolitika kitüntetett szerepét jól mutatja, hogy a finanszírozásra fordított összeg évről-évre folyamatosan emelkedtek az elmúlt évtized során. A 2022-es évi költségvetésben különböző családpolitikai kiadások és kedvezmények finanszírozására összesen közel 2800 milliárd forintos összegben terveztek. Idén nyáron elfogadott 2023-as költségvetésben a családtámogatásokra összesen 3230 milliárd forintot szántak, amely több mint 16 százalékos növekedést jelent. 2019. július 1-jén indult a 7 pontból álló Családvédelmi Akcióterv, amelynek keretében különböző intézkedések lettek bevezetve a gyermekvállalás ösztönzése érdekében.

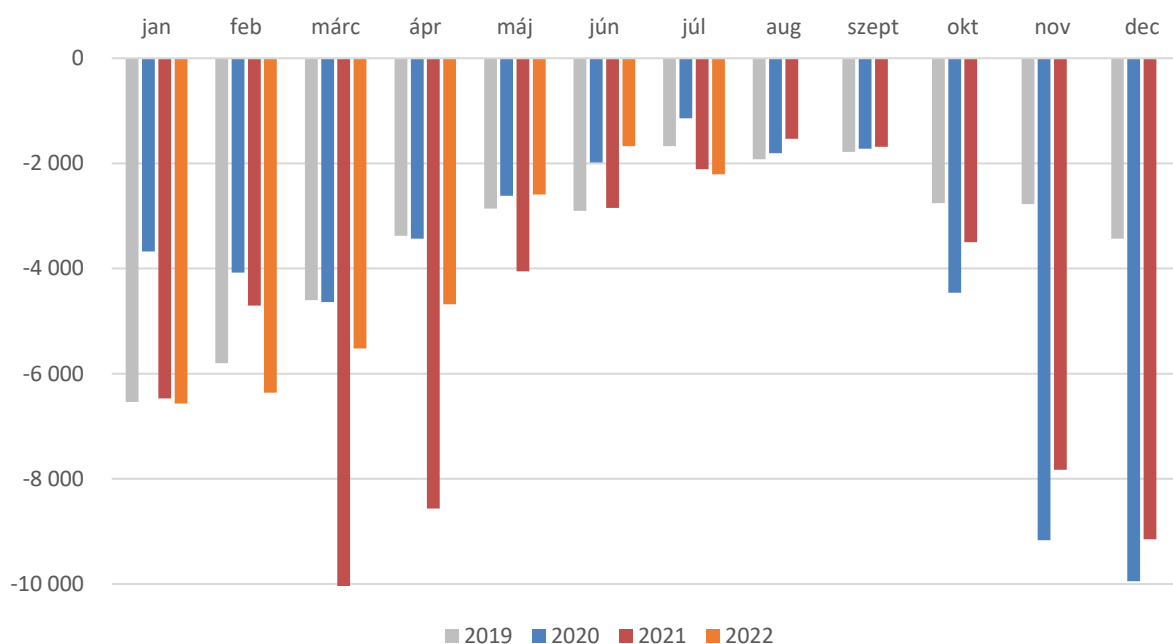
- Babaváró támogatás
- Otthonteremtési támogatás
- Többgyermekes (négy vagy több) édesanyák személyi jövedelemadó-
semlegesség
- Többgyermekes (legalább három) családok személygépkocsi támogatás
- Nagyszülői gyermekgondozási díj

2022. január 1-től lépett életbe a 25 év alatti fiatalok személyi jövedelemadó mentessége (az átlagkereset mértékéig, azaz 2022-ben 5,2 millió forintig), amelyet 2023-tól várhatóan a 30 éves korukig meghosszabbíthatnak azok a nők, akik gyermeket vállalnak ezen korukig. Az intézkedés mögött vélhetően az az elgondolás húzódik meg, hogy a gyermekvállalás egyik központi kérdése a szülőképes nők száma. Jelenleg a statisztikai előrejelzések azt vetítik előre, hogy hazánkban 2033-ig közel 400 ezerrel csökken a szülőképes nők száma a jelenlegi 2,2 millióról, amely 20 százalékos csökkenést jelent. 2022. szeptember végén került bejelentésre, hogy a családtámogatási rendszer várhatóan 2023-ban tovább fog bővülni. Kormányzati tervek szerint idén decemberben a jövő évi költségvetés módosítására kerül sor, amely már tartalmazza új családtámogatási intézkedéseket is. Korábbi intézkedések értelmében csak a négy vagy ennél több gyermeket nevelő édesanyák számára jár életük végéig szja-mentesség, miközben mérlegelésen van a három gyermeket szülő nőkre történő kiterjesztés lehetősége. Mindezen intézkedések látszólag abba az irányba mutatnak, hogy a demográfiai trendek megfordítása érdekében az egyik legfontosabb tényezőjét, a gyermekvállalás kitolódásán keresztül változtatnának a népességszám alakulásán.

Összegzés

A 2020-ban kialakuló pandémia meghatározó hatást mért a demográfiai folyamatokra Magyarországon. 2022. január 1-jén a KSH előzetes adatai alapján hazánk népessége 9 millió 689 ezer fő volt, amely 41 ezer fővel alacsonyabb az egy évvel korábbi értékhez képest. Havi szinten a természetes fogyás mind 2020-ban,

mind pedig 2021-ben az utolsó negyedévben jelentős mértékben megugrott Magyarországon, amely a COVID-19 egyes hullámainak súlyosságának tudható be. 2021-ben egyébként márciusban és áprilisban is kiugró értékek voltak tapasztalhatóak, amely a korábbi évek több mint dupláját jelentette. Összesen 2021-ben 155 ezer fő hunyt el a COVID-19 által dominált időszakban, amely tíz százalékkal magasabb a 2020-as értékhez képest, amelyet érthető módon a születések száma nem tudott kellő mértékben ellensúlyozni.

3. ábra: Természetes fogyás havi alakulása Magyarországon. Forrás: KSH

Az új típusú koronavírus járvány során is fennmaradt a magyarok házasságkötés iránti lelkesedése, amely mellett az élveszületések száma is magasan alakult, de továbbra is fogyásban van a társadalom. A koronavírus megjelenése óta eltelt időszakban a hazai demográfiai folyamatok egyelőre pozitív képet mutattak, ugyanakkor a lassulás és mérséklődés jelei már jelentkeznek. A családtámogatás egy rendkívül komplex gondolkodásmódot igényel. Az egyre fokozódó gazdasági nehézségek, az egyre bizonytalanabbá váló jövő, amelyet az infláció és az orosz-ukrán háború tovagyűrűző hatásai okoznak, egyelőre még kérdéses mennyire veti vissza a magyar emberek családalapítási terveit. A KSH adatai alapján a természetes fogyás az idei év első hét hónapjában 29 606 volt, amely

közel 24 százalékkal alacsonyabb a 2021-es év azonos időszakához képest. A koronavírust megelőző, 2019-es év első 7 hónapjához viszonyítva ugyanakkor 6,7 százalékkal magasabb.

Felhasznált források

- MNB (2022): Fenntartható egyensúly és felzárkózás, <https://www.mnb.hu/letoltes/fenntarthato-egyensuly-es-felzarkozas-144-javaslat-20220519.pdf> (2022.09.29.)
- Parlament.hu (2022): Családpolitikai célú kiadások, kedvezmények a 2022. évi központi költségvetésben, <https://www.parlament.hu/irom41/16118/adatok/altindmell/csaladpolitika.pdf> (2022.10.02.)
- Világgazdaság: A koronavírus járvány nem befolyásolja a gyermekvállalási kedvet, In: vg.hu, <https://www.vg.hu/kozelet/tarsadalom/a-koronavirus-jarvany-nem-befolyasolja-a-gyermekvallalasi-kedvet-3392980/> (2022.09.19.)